

## บทที่ 2

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของ โรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย การปฏิบัติของผู้บริหารต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในโรงเรียน ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง
2. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. เศรษฐกิจพอเพียงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ( 2550 – 2554 )
4. เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ
5. การศึกษากับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
6. แนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในโรงเรียน
7. เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2
8. แนวคิดและทฤษฎีการบริหารการศึกษา
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### ความหมายและความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

##### 1.ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

การให้ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ผู้วิจัยได้ทบทวนองค์ความรู้ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมากำหนดนิยามเบื้องต้นใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจทุกระดับ ให้มีความสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร ความมีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล

และความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สมพร เทพสิทธา, 2550, 15)

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นความพอประมาณ ทำอะไรไม่เกินตัว กินพอดี อยู่พอดี ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ใช้หลักความสมดุลสมผลในการจัดลำดับความสำคัญ คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และเป็นการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วน รวมทั้งสามารถสร้างภูมิคุ้มกันเมื่อเผชิญกับวิกฤตการณ์ในด้านต่าง ๆ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ได้กับกิจกรรมทุกภาคส่วนทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน โดยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มุ่งเน้นสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ ที่อาศัยเครื่องมือทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมเป็นตัวเชื่อมการทำกิจกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหายไปในสังคมเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในปัจจุบัน (อภิชา ที่รักย์, 2551, 171)

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542, 53) สรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศหรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลคือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัธยาศัย และที่สำคัญ ไม่หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพไม่พันนาการอยู่กับสิ่งใด

ในแง่การพัฒนากระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงนั้นจะต้องมีการวางเป้าหมายต้นทางและเป้าหมายปลายทางที่มีทิศทาง หลักการ ไว้ให้เป็นที่ เข้าใจและมีสำนึกร่วมกันเพื่อจะได้มุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันได้ ในแง่นี้เศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เป็นเพียงตัวแบบสำเร็จรูป แต่มีความหมายเป็นกระบวนการทางสังคมอันเป็นพลวัต เป้าหมายต้นทางได้แก่การเกษตรขั้นพออยู่พอกิน คือ เศรษฐกิจพอเพียงโดยต้องเปิดช่องทางโอกาสให้ได้มีการเรียนรู้พัฒนาตนเองต่าง ๆ ไปสู่เกษตรกรรมยั่งยืน จนถึงเป้าหมายปลายทางคือ เศรษฐกิจชุมชน ซึ่งจะต้องมีระบบและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในระดับการสร้างจิตสำนึกและระดับปฏิบัติจริง

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการ ด้วยกัน คือ (ประเวศ วะสี, 2550, 5-7)

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่น ได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่น ไม่เป็น
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อมและได้ทั้งเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

5. ปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่รูดววย เดียวจนเดี้ยวววยแบบกะทันหัน เดียวดกงาน ไม่มีกิน ไม่มีใช้ ทำให้เครียด สุขภาพจิตเสีย เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

จากความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคน โดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ ภูมิปัญญา สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าอย่างยั่งยืน มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถือเป็นแนวทางที่คนไทยจะต้องรู้เพื่อนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเป็นกำลังของประเทศในอนาคต ผู้บริหารและครูจึงควรนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมและนำไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียน

## 2.ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาสังคมไทยอันมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องกำหนดทิศทางอย่างสำคัญในช่วงระยะ 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นรวมศูนย์การผลิตเพื่อการค้าในระดับชาติ ตลอดจนระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมกลายเป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อความคิด การดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลมากขึ้นเป็นลำดับ และเป็นเหตุให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ไม่พึงประสงค์มากมาย ทั้งการเกิดปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เลวร้ายลง จึงทำให้หน่วยงาน องค์กรเอกชน ชุมชน สื่อมวลชนให้ความสนใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ อันเนื่องจากกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงมีการนำไปสู่การปฏิบัติกิจกรรม เพื่อนำไปสู่วิถีชีวิตแบบพึ่งตนเอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจ ดังนี้ (สมพร เทพสิทธา, 2550, 25)

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกคอกองรับบ้านเรือนตัวอาคาร ใว์นั้นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคง ใด้อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นสิ่งกัคขวาง และถึมเสาเข็มเสียค้วข้ำไป” ซึ่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญดังนี้

1. เป็นรากฐานที่สำคัญของชีวิตของแต่ละคน ให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ตั้งคนได้ ในทางเศรษฐกิจ อยู่ในสังคม ใด้อย่างมีความสุขและเป็นประ โยชน์
2. เป็นรากฐานที่สำคัญของสังคม ทำให้สังคมมีความปกติสุข ไม่เบียดเบียนกัน มีความเมตตา เอื้ออาทรต่อกัน ไม่มีการขัดแย้ง แดกแยกความสามัคคี

3. เป็นรากฐานที่สำคัญของประเทศชาติ ทำให้การบริหารประเทศมีความโปร่งใส ปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน มีการใช้อำนาจที่เป็นธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าอย่างสมดุลและยั่งยืน

จะเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงเน้นให้คนไทยดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีความสามัคคี ร่วมมือกัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน และที่สำคัญคือเป็นแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานให้กับคนไทยในยามที่ประเทศมีปัญหาทางเศรษฐกิจคนไทยควรจะไปเป็นแนวทางในภาคปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้สามารถพึ่งตนเอง ได้มีความพอเพียง สมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นฐานจิตใจมีคุณธรรม เขาชวนเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ควรได้รับความรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ ผู้บริหารจึงควรส่งเสริมความรู้และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในโรงเรียน

ภายใต้สภาวะการณ์ปัญหาสังคมไทยปัจจุบัน แนวคิดว่าด้วยเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงได้กลายเป็นกระแสทางเลือกที่องค์กร ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ได้สนใจหันมายึดถือเป็นแนวการดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับตัวให้สามารถอยู่รอด ท่ามกลางสภาพสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเองอย่างมีความสุขและเหมาะสมตามอัตภาพ แนวคิดนี้หมายถึงระบบการผลิตที่เริ่มต้นจากระดับพอเพียงที่จะเลี้ยงชีวิตของบุคคลและสมาชิกในครอบครัว เป็นการผลิตเพื่อตอบสนองตนเองและครอบครัวก่อน แทนการผลิตเพื่อผลกำไร และมองถึงความสมดุลในสัมพันธภาพระหว่างสังคมมนุษย์และระบบธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วย เศรษฐกิจพอเพียงมีอยู่ 2 แบบ คือมีทั้งเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานและแบบก้าวหน้า เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานคือความพอมีพอกิน สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่โลภมากและไม่เบียดเบียนคนอื่น เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าคือการแลกเปลี่ยน ร่วมมือ ช่วยเหลือกันเพื่อทำให้ส่วนรวมได้รับผลประโยชน์ นำไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมให้เจริญอย่างยั่งยืน

จากการทบทวนหลักการสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวทางการปฏิบัติที่มีการใช้ประโยชน์ในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ให้เต็มที่ ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีเป้าหมาย ไปถึงจุดหมาย คือ ให้บุคคล ชุมชน มีความเพียงพอในการดำรงชีวิต การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้เกิดทั้งวิถีการพัฒนาที่สมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือความพอเพียงเป็นทั้งวิธีการที่คำนึงถึงความสมดุลอย่างมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกันก็ไปสู่ผลของการกระทำที่ก่อให้เกิดความสมดุลในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และด้านเทคโนโลยี เพื่อพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนาหรือความดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง

## หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

### 1. ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับการพออยู่พอกิน ซึ่งเป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงใน พ.ศ. 2517 ในขณะนั้นเศรษฐกิจของไทยกำลังเฟื่องฟู เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ได้รับความสนใจจากทางราชการและประชาชนเท่าที่ควร

ในกลางปี 2540 ประเทศไทยต้องประสบภาวะทางเศรษฐกิจและการเงินอย่างรุนแรง ในวันที่ 5 ธันวาคม 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยรับสั่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า “การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญที่เราพออยู่พอกินและมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน.....” และ “คนเรากล้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย.....” จากพระราชดำรัสในวันที่ 5 ธันวาคม 2540 ทำให้ทางราชการ ทุรกิจเอกชน และประชาชนมีความสนใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอย่างกว้างขวาง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานหลักในการวางแผนของประเทศ ตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้เชิญชวนผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันพิจารณากลับกรองพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง ในโอกาสต่างๆ และสรุปออกมาเป็นนิยามความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้ัญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับ มีความเข้าใจในหลักปรัชญา และนำไปเป็นพื้นฐานและแนวทางในการดำเนินชีวิต

### 2. แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ ขอเสนอความสำคัญดังนี้ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, 8-12)

แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ กรอบแนวคิด คุณลักษณะ ค่านิยม เงื่อนไข และแนวทางการปฏิบัติรวมถึงผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ดังนี้

2.1 กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤติเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2.2 คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นค่อน

2.3 ค่านิยม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ มีหลักของความพอประมาณ (พอดี) 5 ประการ จากข้อสรุปของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, 24-25)

- 1.1 พอดีด้านจิตใจ คือ เข้มแข็งมีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอมนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม
- 1.2 พอดีด้านสังคม คือ ช่วยเหลือเกื้อกูล รักร่วมกัน สร้างความเข้มแข็ง ให้ครอบครัวและชุมชน
- 1.3 พอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาด และรอบคอบและเกิดความยั่งยืนสูงสุด
- 1.4 พอดีด้านเทคโนโลยี คือ รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการเป็นประโยชน์ ต่อสภาพแวดล้อมและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและพัฒนาจากภูมิปัญญาชาวบ้านก่อน
- 1.5 พอดีด้านเศรษฐกิจ คือ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่พอกิน สมควรตามอัธยาศัยและฐานะของตนเอง

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุมีผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ มีหลักของความมีเหตุผล ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 25)

- 2.1 ยึดความประหยัด คัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ
- 2.2 ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพ
- 2.3 ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าขายประกอบอาชีพ แบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง
- 2.4 ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก
- 2.5 ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดเลิก สิ่งชั่วกิเลสให้หมดสิ้นไป ไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตนเอง ทำลายผู้อื่น พยายามเพิ่มพูน รักษาความดีที่มีอยู่ให้งอกงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล มีหลักของการมีภูมิคุ้มกัน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, 25)

- 3.1 มีความรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง
- 3.2 มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน และแบ่งปัน

2.4 เจื่อนใจ การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1) เจื่อนใจความรู้ ประกอบด้วย ความรู้รอบตัวเกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณานั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2) เจื่อนใจคุณธรรม ที่ต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วยความมีความตะหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ตระหนี่

2.5 แนวทางในการปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริอยู่เหนือกว่าเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของตะวันตก ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องวัตถุที่เป็นรูปธรรม เช่น เงิน ทรัพย์สิน กำไร ไม่เกี่ยวกับเรื่องจิตใจซึ่งเป็นนามธรรม แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตกว้างขวางกว่าเศรษฐกิจทุนนิยมหรือเศรษฐกิจธุรกิจ เพราะครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านจิตใจ มิติด้านสังคมและมิติด้านคุณธรรม ( สมพร เทพสิทธิ, 2550, 17-22)

1. มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ให้ความเข้มแข็งแก่ประชาชน ประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติคนตามเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ช่วยให้เกษตรกรจำนวนมากมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น มีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่สภาพ พ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้มีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุข

2. มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเอง โดยสร้างรากฐานที่จิตใจที่มั่นคง เริ่มจากใจที่รู้จักพอ เป็นการปฏิบัติตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งมีหลักการพึ่งตนเองดังนี้

1) พึ่งตนเองทางจิตใจ คนที่สมบูรณ์พร้อมต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่าคนนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจึงควรที่จะสร้างพลังผลักดันให้มีภาวะจิตใจฮึกเหิมต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริต แม้อาจจะไม่ประสบความสำเร็จบ้างก็ตาม มีพียงที่จะท้อแท้ ให้พยายามต่อไป พึงยึดพระราชดำรัส การพัฒนาคน ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า “ บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือความหนักแน่นมั่นคง ในสุจริตธรรมและความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยล ในการปฏิบัติงาน ประกอบพร้อมกันด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลดีแน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืน แก่ตนเองและแผ่นดิน”

2) พึ่งตนเองทางสังคม ควรเสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่น ได้ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดังพระบรมราโชวาทที่ว่า “เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกัน ไม่ถดถอย จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่และให้มีการประสานสัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเกื้อหนุนสนับสนุนกัน”

3) พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ คือการส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คนในท้องถิ่นสามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัตถุในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศได้อย่างดีขี้ง สิ่งก็คือการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีมากมายในประเทศ

4) พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้มีการศึกษา ทดลอง ทดสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสังคมไทย และสิ่งสำคัญคือสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

5) พึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจ หมายถึงสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น กล่าวคือ แม้ไม่มีเงินก็มีข้าว ปลา ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่นของตนเองเพื่อการยังชีพ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระดับมหภาคไปได้ด้วย

3. มิตিদ้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียนกันและการเอารัดเอาเปรียบกัน ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่สภาผู้พิทักษ์สมาคมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2530 มีข้อความสำคัญดังนี้

“การสร้างสรรค์แผ่นดินไทยให้เป็นแผ่นดินทอง หรือการช่วยเหลือตัวเองในปัจจุบันนี้ เห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความสงบให้เกิดขึ้นก่อน โดยเร็ว เพราะถ้าความสงบยังไม่เกิด เราจะคิดอ่านแก้ไขปัญหาหรือจะร่วมกำลังกันทำการทำงานช่วยตัวเองไม่ได้ ความสงบนั้นภายนอกได้แก่สถานการณ์อันเรียบร้อยเป็นปกติ ไม่มีวุ่นวายขัดแย้ง ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบเบียดเบียนหรือมุ่งร้ายทำลายกัน ภายในได้แก่ความคิดจิตใจที่ไม่ฟุ้งซ่านหวั่นไหวหรือเดือดร้อนกระวนกระวาย ด้วยอำนาจความมักได้เห็นแก่ตัว ความร้ายกาจเพ่งโทษ ความหลงใหลห่อเหิม อันเป็นต้นเหตุของอกุศลทุจริตทั้งหมด การทำความสงบนั้น ต้องเริ่มที่ภายในใจก่อน”

4. มิตিদ้านวัฒนธรรม วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตของประชาชน เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสิน เกิดการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ สาเหตุประการหนึ่งของความยากจน



คือการขาดการประหยัดและอดออม ใช้จ่ายเงินเกินกว่ารายได้ ใช้จ่ายเงินซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคที่เกินจำเป็น ใช้จ่ายเงินเพื่อการเที่ยวเตร่และความสนุกสนานที่เกินขอบเขต เมื่อรายได้ไม่พอก็กู้หนี้ยืมสินหรือซื้อสินค้านำมาขาย ทำให้ต้องมีหนี้สินเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ

สรุปได้ว่า แนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการมีวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่พอเพียง มีชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ให้อึดถือทางสายกลาง รู้จักพอดี พอประมาณและความพอใจ มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมมือและช่วยเหลือกัน ไม่เบียดเบียน ไม่เอาเปรียบกัน ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ใฝ่หาความรู้เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ให้สามารถพึ่งตนเองได้ แบบพออยู่พอกิน ไม่เคียดแค้น ไม่ตกเป็นทาสของอบายมุข วัตถุนิยมและบริโภคนิยม

### เศรษฐกิจพอเพียงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ( 2550 – 2554 )

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการวางแผนพัฒนาประเทศ และเป็นแผนปฏิรูปความคิดและคุณค่าใหม่ของสังคม ไทยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามในปีแรกของแผนฯ ประเทศไทยต้องประสบวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง และส่งผลกระทบต่อคนและสังคมเป็นอย่างมาก จึงต้องเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพมั่นคง และลดผลกระทบจากวิกฤตที่ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานและความยากจนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้ยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจให้ลุกลม และสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ขณะเดียวกันมุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 สรุปได้ว่า ประสบความสำเร็จที่น่าพอใจ เศรษฐกิจของ ประเทศขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 5.7 ต่อปี (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10) เสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง ความยากจนลดลงขณะเดียวกันระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมาก อันเนื่องมาจากการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัย การมีหลักประกันสุขภาพที่มีการปรับปรุงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยครอบคลุมคนส่วนใหญ่ของประเทศ และการลดลงของปัญหาสุขภาพจิต แต่เศรษฐกิจไทยยังไม่เข้มแข็งและอ่อนไหวต่อความผันผวนของปัจจัยภายนอก ขณะที่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้จึงต้อง

มีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทัน โลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งยังได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อนำไปสู่ความพอเพียงประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 5 ด้าน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2550, ม-อ)

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียน เป็นยุทธศาสตร์ที่เน้นการพัฒนาคน ทั้งในมิติของจริยธรรมและมิติของความรู้ มุ่งสู่สังคมที่มีความสุขยั่งยืน โดยนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ทั้งการเร่งการปฏิรูปการศึกษา ขยายรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่ง “การเรียนรู้ให้รู้” การพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับการพัฒนาจิตใจ เพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมฐานเรียนรู้
2. ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ในฐานการใช้งบประมาณ การใช้ทรัพยากรเพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน การสร้างความสมดุลระหว่างหนี้สินและรายได้ของชุมชน การดูแลทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้านและจะบริหารจัดการอย่างไร
3. ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน เน้นการผลิตที่เป็นเชิงมูลค่าเพิ่ม เน้นจุดแข็งในด้านการเกษตรเข้าสู่อุตสาหกรรมเกษตร สร้างความมั่นคงของอาหารในระดับชุมชน เน้นการออมเพื่อเป็นฐานในการลงทุนในอนาคต เน้นยุทธศาสตร์เรื่องพลังงานที่จะสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว
4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยได้วางแนวทางพัฒนาไว้ 4 แนวทาง คือ
  - 4.1 การรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศน์ เพื่อความยั่งยืนของฐานการผลิต การดำรงชีวิตและพึ่งตนเองของสังคม ชุมชน
  - 4.2 การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน
  - 4.3 การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 4.4 การบริหารจัดการองค์ความรู้เพื่อสร้างพื้นฐานของการพัฒนา โดยอาศัยพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับเทคโนโลยีที่นำไปสู่การยกระดับความสามารถ การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน
5. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ความยั่งยืน โดยปรับระบบการบริหารจัดการภาครัฐให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลมากขึ้น กระจายการจัดสรรทรัพยากรภาครัฐไปสู่ภูมิภาค ท้องถิ่นและชุมชน กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถรับผิดชอบจัดบริการสาธารณะ ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม แก่ท้องถิ่นและชุมชน ได้อย่างแท้จริง

สรุปได้ว่าแผนพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) กำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศทั้งทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อมุ่งสู่ สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันดั่งนั้น ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะและสังคมไทยจึงให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนาคุณภาพคน เนื่องจากคนเป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนา ขณะเดียวกันเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติอย่างสมดุล ทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้และทักษะความสามารถ เพื่อให้เทียบพร้อมทั้งด้าน คุณธรรมและ ความรู้ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่าง มีเหตุผล รอบคอบและระมัดระวัง ด้วยจิตสำนึกในศีลธรรมและคุณธรรม ทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถตัดสินใจโดยใช้หลัก ความพอประมาณ ในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต อดทนขยันหมั่นเพียร อันจะเป็น ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ให้คนพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นและสังคมที่สงบสันติสุข

### เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้น้อมนำปรัชญาพระราชทาน เศรษฐกิจพอเพียง สู่การเรียนรู้การสอน โดยได้ดำเนินการต่อเนื่อง มีนโยบาย เป้าหมาย กลยุทธ์ในการดำเนินการ ดังนี้

1. นโยบาย กำหนดไว้ว่า เร่งรัดปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความเสมอภาค สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคณะโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2, 2550, 10)

#### 2. เป้าหมาย

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, 22-23) ได้กำหนดเป้าหมายการดำเนินการ ดังนี้

- 2.1 สร้างกระบวนการเรียนรู้ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ
- 2.2 สร้างความรู้ ความเข้าใจและกระแสนับสนุนเกี่ยวกับปรัชญา
- 2.3 สร้างผู้นำ สถานศึกษาดันแบบ เกิดการพัฒนาและสร้างคนที่มีความรู้และความเข้าใจในหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.4 นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 2.5 การขยายผลสู่สถานศึกษาระดับองค์กรหลัก

2.6 องค์กรหลักนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในทุกมิติและขับเคลื่อนสู่หน่วยงาน และสถานศึกษาในสังกัดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2.7 เชิญชวนโรงเรียนเข้าร่วม โครงการ โดยความสมัครใจเพื่อเป็น โรงเรียนต้นแบบ

2.8 ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ และตามลำดับความสำเร็จที่กำหนด ทั้งการมีส่วนร่วมของภาคีต่าง ๆ ให้เกิดการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับอย่างต่อเนื่องและหลากหลายภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่างกัน

2.9 การติดตามประเมินผลและรายงาน

2.10 นำทูลเกล้าฯร่วมเฉลิมฉลองในพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา

2.11 กำหนดนโยบายต่อเนื่องสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

3. กลยุทธ์ในการดำเนินการ ไปสู่เป้าหมาย ดังนี้

3.1 ใช้แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสฉลองสิริราชครบ 60 ปี และปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 ปี ในวันที่ 5 ธันวาคม 2550

3.2 ให้สถานศึกษาเป็นผู้นำการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นวิถีชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงอย่างยั่งยืน

3.3 ปลูกฝังให้เด็ก เยาวชน และประชาชน มีความขยันหมั่นเพียร ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน มีระเบียบวินัย รู้จักให้แบ่งปัน รับผิดชอบ รู้รักสามัคคี และมีคุณธรรม

3.4 ศึกษา วิจัย พัฒนา การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้

3.5 เผยแพร่แนวทางการพัฒนา การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา

4. มาตรการ 6 มาตรการที่ดำเนินการ ได้แก่

4.1 ให้มีสถานศึกษาต้นแบบ เพื่อพัฒนานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา

4.2 พัฒนาหลักสูตร โดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานทุกกลุ่มสาระรวมทั้งการศึกษานอกโรงเรียน และอาชีวศึกษา

4.3 พัฒนาการเรียนรู้ และผลิตสื่อต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจให้กับนักเรียน นักศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหาร หน่วยงาน/สถานศึกษา มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาชีวิตขั้นพื้นฐาน

4.4 สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และเผยแพร่แนวทางการดำเนินการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่ชุมชน

4.5 ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนารูปแบบการพัฒนา การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.6 ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและชุมชนในลักษณะภาคีการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำรูปแบบการพัฒนา การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไปใช้ให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง และเป็นแนวทางในการปรับปรุง การจัดการเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง ตามความเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีหน้าที่กำหนดทิศทาง กรอบนโยบายเพื่อให้งาน/โครงการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ จึงได้น้อมนำการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นกรอบทิศทางในการกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงาน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาที่สมดุลและยั่งยืน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อวางรากฐานสำหรับการพัฒนาการศึกษาที่ต่อเนื่องในระยะยาว นั่นคือ หลัก 3 ประกัน ได้แก่ การประกัน โอกาส การประกันคุณภาพ และประกันประสิทธิภาพ เพื่อให้เด็กที่เข้ารับการศึกษาทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบท หรือเด็กทุกกลุ่มเป้าหมาย มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในด้าน โอกาสที่จะเข้าเรียน มีการเน้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในเรื่อง “คุณธรรมนำความรู้” เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม พร้อมทั้งการมีประสิทธิภาพของการบริหารจัดการที่ได้รับการพัฒนาให้เกิดความคล่องตัวและชัดเจน ส่งผลให้เกิดการกระจายอำนาจสู่การปฏิบัติในแต่ละช่วงชั้น ได้อย่างเหมาะสมภายใต้แนวทางการดำเนินงาน ได้แก่

ด้านปริมาณ มีกลยุทธ์ คือ การเพิ่มโอกาสและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้ครอบคลุมผู้รับบริการทุกกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ ซึ่งมีจุดเน้น ในการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550 , 5-17)

1. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อพัฒนาเด็กอายุ 4-6 ขวบ ให้มีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน เพื่อรองรับการศึกษาในระดับการศึกษาภาคบังคับ
2. จัดการบริหารให้เด็กอายุ 7-14 ปี ได้เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับอย่างต่อเนื่องจนจบหลักสูตร 9 ปี (ม.3) และส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กที่จบ ม.3 ทุกคน ได้เข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทุกคนในรูปแบบที่หลากหลาย
3. ส่งเสริมสนับสนุนบุคคลครอบครัวและสถาบันอื่น ตามกฎหมายบัญญัติให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
4. สนับสนุนให้เด็กไร้สัญชาติ เด็กที่อาศัยอยู่ในเขตแนวตะเข็บชายแดน ให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงในรูปแบบที่เหมาะสม

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ทั้ง 3 รูปแบบ คือ ในระบบ นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย

6. จัดการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ เพิ่มขึ้น

ด้านคุณภาพมีกลยุทธ์ คือ เร่งปฏิรูปการศึกษา บุคลากรและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ

1. การแก้ปัญหาการอ่านการเขียน และการคิดเลขของนักเรียน
2. การแก้ไขปัญหาโรงเรียนที่มีผลการเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน
3. การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์
4. การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และการคิดเชิงวิเคราะห์
5. การปรับหลักสูตรแกนกลาง
6. การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก
7. ส่งเสริมสนับสนุนการสอนเป็นครูและบุคลากร โดยเชื่อมโยงกับการประเมินสมรรถนะ ผลการปฏิบัติงาน มาตรฐานวิทยฐานะ มาตรฐานกำหนดตำแหน่ง และวิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพ
8. เร่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบและทักษะชีวิต
9. ส่งเสริมความเข้มแข็งให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริหารทั่วไป ด้านการจัดการ ด้านบริหารบุคคล และด้านบริหารงบประมาณ

ส่วนนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน สำหรับเรื่องที่อยู่ใน ความสนใจและเป็นปัญหาเรื้อรังมานาน ได้แก่ การจัดการศึกษาของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การถ่าย โอนโรงเรียน การจัดอัตรากำลังคนลงในกรอบตาม โครงสร้างของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา การ แก้ปัญหาการขาดแคลนครู และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านอาคารเรียนและสิ่งก่อสร้าง

สรุปได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่แสดงให้เห็นว่า ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ที่ สพฐ. ได้น้อมนำมาเป็นกรอบนโยบายการจัดการศึกษานั้นเป็นการสนองตอบต่อโอกาสในการเข้าถึงบริการ ทางการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งผู้เรียนจะเป็น บุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข ได้รับการปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งกลุ่มปกติ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มพิการ และกลุ่มผู้ที่มีความสามารถพิเศษซึ่งจะส่งผลให้เยาวชนวัยศึกษาเติบโตขึ้น เป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศชาติ และช่วยผลักดันให้ประเทศชาติมีความเจริญรุดหน้าทัดเทียมกับ อารยะประเทศต่อไปในอนาคต

## การศึกษาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกัน ซึ่งเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นเสมือน ห่วง 3 ห่วง ที่เกี่ยวร้อยกันอยู่ โดยอาศัยองค์ประกอบของเงื่อนไขอีก 2 ด้าน คือ เงื่อนไขด้านความรู้ กับเงื่อนไขด้านคุณธรรม ช่วยสนับสนุนการเข้าถึงหลักปฏิบัติ 3 ห่วง ของวิถีเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว

ภายใต้หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข แห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เมื่อจะพัฒนาให้เป็น หลักสูตรการเรียนการสอนในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ก็มีแนวทางที่จะดำเนินการได้ตามวิธีการเรียนรู้ 2 แบบ อันมีลักษณะคล้ายคลึงกับการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ตามหลักสูตรแบบเก่า กับการสอนวิชา วิทยาศาสตร์ตามหลักสูตรแบบใหม่ คือ

1. วิธีการเรียนรู้โดยมองหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงกลไกที่คล้ายกับการเรียนรู้ "กฎทางวิทยาศาสตร์"
2. วิธีการเรียนรู้โดยมองหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงกระบวนการที่คล้ายคลึงกับการเรียนรู้ "กระบวนการทางวิทยาศาสตร์"

ดังตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่กระทรวงศึกษาธิการพัฒนาขึ้น อันเป็นวิธีการเรียนการสอน โดยมองหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงกลไก ที่ประกอบด้วยปัจจัย ของ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ซึ่งทำหน้าที่เป็น กลไก ขับเคลื่อนให้เกิดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การปลูกผักสวนครัวในกระถาง (สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, 2549, 36-41)

### ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

สามารถปลูกผักสวนครัวในกระถางได้ถูกต้องประหยัดปลอดภัย ตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

### สาระการเรียนรู้

1. การปลูกผักในกระถาง
  - 1.1 การวางแผนปลูกผักสวนครัว
  - 1.2 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ปลูก
  - 1.3 วิธีการปลูกผักสวนครัวในกระถาง
  - 1.4 ตัวอย่างการปลูกผักสวนครัวในกระถาง
2. การปฏิบัติบำรุงรักษาผักสวนครัวที่ปลูกในกระถาง
  - 2.1 การให้น้ำ
  - 2.2 การกำจัดศัตรูพืช
3. การเก็บเกี่ยว

## การบูรณาการกับหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

### 1. ความพอประมาณ

- 1.1 พอประมาณกับเวลาที่ใช้ปลูก และดูแลรักษา เช่น การรดน้ำผัก
- 1.2 พอประมาณกับสถานที่
- 1.3 พอประมาณกับแรงงานที่มีอยู่ในครอบครัว
- 1.4 พอประมาณกับงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่

### 2. ความมีเหตุผล

- 2.1 ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- 2.2 ประหยัดรายจ่ายของครอบครัว
- 2.3 มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
- 2.4 ได้ฝึกปลอดสารพิษไว้บริโภค

### 3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

- 3.1 สุขภาพร่างกายแข็งแรง
- 3.2 ปลอดภัยจากสารพิษที่ติดมาจากผัก
- 3.3 เกิดการประหยัดและออม
- 3.4 ครอบครัวอบอุ่น

### 4. เงื่อนไขความรู้

- 4.1 วิธีการปลูกผักสวนครัวที่นักเรียนสนใจเลือกปลูก
- 4.2 การเตรียมภาชนะปลูก
- 4.3 การใช้ปุ๋ยชีวภาพ
- 4.4 การดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยว

### 5. เงื่อนไขคุณธรรม

- 5.1 ความรับผิดชอบในการทำงาน
- 5.2 ความขยัน อดทน
- 5.3 ความสามัคคีภายในกลุ่ม
- 5.4 ความประหยัดและออม
- 5.5 การแบ่งปัน



## กิจกรรมการเรียนรู้

### ขั้นนำ

1. ครูแจ้งผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
2. นักเรียนศึกษาตัวอย่างของจริงผักสวนครัวที่ปลูกในกระถาง จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ ต้นกะเพรา ต้นตะไคร้ และต้นขิง ครูตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ ดังนี้

- 2.1 ผักสวนครัวทั้ง 3 ชนิด ชื่ออะไร
- 2.2 ต้นกะเพรา ต้นตะไคร้ ต้นขิง ปลูกโดยวิธีใด
- 2.3 นักเรียนเคยปลูกผักสวนครัวทั้ง 3 ชนิด หรือไม่

3. นักเรียนซักถาม ครูอธิบายพร้อมทั้งให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการปลูกผักสวนครัว

### ขั้นให้ประสบการณ์

1. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 – 6 คน เลือกหัวหน้ากลุ่มทำหน้าที่ประสานงานภายในกลุ่ม และเลขานุการเพื่อจดบันทึกการประชุม

2. นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาใบความรู้ เรื่อง การปลูกผักในกระถาง และศึกษาเพิ่มเติมโดยค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตอภิปรายสรุปภายในกลุ่มโดยมีครูผู้สอนคอยแนะ

3. นักเรียนทุกกลุ่มระดมความคิด วางแผนปลูกผักสวนครัวในกระถาง โดยวิเคราะห์ วางแผนตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง โดยครูกระตุ้นให้นักเรียนช่วยกันระดมความคิดวิเคราะห์ว่าควร จะปลูกพืชผักสวนครัวชนิดใดจึงจะพอดีกับเวลาที่มีอยู่ พอดีกับแรงงานของสมาชิกในกลุ่ม และพอประมาณกับงบประมาณที่ตั้งไว้และให้นักเรียนช่วยกันคิดเหตุผลในการตัดสินใจเลือกปลูกผักสวน ครัวแต่ละชนิด ว่าเหมาะสมต่อการลงทุนหรือไม่อย่างไร เช่น ตัดสินใจเลือกปลูกตะไคร้ เนื่องจาก นำไปเป็นส่วนผสมของน้ำพริกแกง ใช้ประกอบอาหารรับประทานในครอบครัว ทำให้ประหยัดรายจ่าย ของครอบครัวได้รับประทานผักปลอดสารพิษ เมื่อเหลือจากนำไปประกอบอาหารรับประทาน ยังสามารถจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ให้ตนเองและครอบครัวอีกด้วย

ให้วิเคราะห์ถึงภูมิคุ้มกันที่ดีที่นักเรียนจะได้รับจากการปลูกผักสวนครัว เช่น การได้รับประทาน ผักปลอดสารพิษมีผลทำให้ในอนาคตมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง และเมื่อนำผักไปจำหน่ายทำให้มีเงินออม เก็บไว้ใช้ในอนาคต และเรียนรู้ที่จะนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการทำงาน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า นักเรียนได้เตรียมพร้อมในการรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ให้นักเรียนระดมความคิดว่าจะต้องใช้ความรู้เรื่องใดบ้างสำหรับปลูกผักสวนครัวในกระถาง เพื่อให้ นักเรียนมีความรอบรู้เพียงพอในการทำงาน นักเรียนช่วยกันพิจารณาว่าคุณธรรมข้อใดบ้างที่จะ นำมาใช้ในการปลูกผักสวนครัว เป็นต้น เมื่อนักเรียนช่วยกันวิเคราะห์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ช่วยกัน วางแผนการทำงานและบันทึกผลลงในแบบบันทึกการวางแผนการปลูกผักสวนครัวในกระถาง

4. ครูสาธิตขั้นตอนการปลูกผักสวนครัวในกระถางให้นักเรียนดู และให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ โดยมีครูคอยให้คำแนะนำ

5. นักเรียนทุกคนลงมือปฏิบัติงานปลูกผักสวนครัวในกระถางตามใบงานที่ครูแจกให้  
ขั้นสรุป

1. นักเรียนทุกคนนำเสนอผลการปฏิบัติงานปลูกผักสวนครัวในกระถางหน้าชั้นเรียน
2. นักเรียนและครูช่วยกันสรุปขั้นตอนการปลูกผักสวนครัวในกระถาง

ดังนั้นการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษา จะต้องมุ่งพัฒนาที่ตัวครู ก่อนเป็นอันดับแรก เพราะครูถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังสิ่งต่าง ๆ ให้แก่เด็ก ดังนั้นจึงควรส่งเสริมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ เพราะเมื่อครูเข้าใจ ครูก็จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ ครูจะสอนให้เด็กรู้จักพอ ครูจะต้องรู้จักพอ ก่อน โดยอยู่อย่างพอเพียงและเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน กับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องมีสติในการเลือกรับ ข้อมูลต่าง ๆ ที่เข้ามา รู้จักเลือกรับและรู้จักคอยขงคความรู้อที่มีอยู่ หมั่นศึกษา เพิ่มพูนความรู้ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ก้าวกระโดดในการเลือกรับข้อมูลนั้น ต้องรู้จักพิจารณาไว้ก่อนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รู้จักแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ประเมินความรู้และสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา จะได้รู้จัก และเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสภาพและผลจากการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบ และระมัดระวัง เป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อน คือ การทำให้เด็กรู้จักความพอเพียง ปลูกฝัง อบรม บ่มเพาะให้เด็กมีความสุขทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยสอดแทรกแนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร สาระเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อสอนให้เด็กรู้จัก การใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ รู้จักอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยม ความเป็นไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รู้ว่าตนเองเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรมของโลก การกระทำของคนย่อมมีผลและเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในโลกที่ตนเองเป็น สมาชิกอยู่ด้วย ซึ่งการจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น สำคัญคือครูจะต้องรู้จักบูรณาการการเรียน การสอนให้เด็กและเยาวชนเห็นถึงความเชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมสังคม และ เศรษฐกิจ ซึ่งความเป็นองค์รวมนี้อาจเกิดขึ้นได้ ครูต้องโดยใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการ ขับเคลื่อน ( ปริญญา พิบูลสรารุช อ้างถึงใน กระทรวงศึกษาธิการ, 2550, 162-163)

นอกจากนี้ในการส่งเสริมให้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในสถานศึกษาต่าง ๆ นั้น อาจจะใช้วิธี เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ตามหลักการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่สำคัญที่สุดครู ต้องเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อน โดยเข้าใจว่า แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นแนวคิดที่สามารถเริ่มต้นและปลูกฝังได้ ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ก่อนอื่นครูต้องเข้าใจ

เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี โดยกลับมาพิจารณาและวิเคราะห์ดูว่าในตัวครูนั้นมีความไม่พอเพียง รวมทั้งควรให้เด็กมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาด้วย โดยการวิเคราะห์นี้ต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม โดยเฉพาะคุณธรรมนั้นในแต่ละที่ ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในเด็กให้ได้ก่อน ผ่านกิจกรรมที่ครูเป็นผู้คิดขึ้นมา โดยครูในแต่ละโรงเรียนจะต้องพิจารณาก่อนว่าจะเริ่มต้นปลูกฝังแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากจุดไหน ทุกคนควรร่วมกันคิด ร่วมกันทำ หลังจากที่ครูได้ค้นหากิจกรรมที่จะปลูกฝังแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วครูควรจะต้องเป้าหมายสอนก่อนรู้ว่าครูจะสอนเด็กให้รู้จักพัฒนาตนเองได้อย่างไร โดยอาจเริ่มต้นสอน จากกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่สามารถเริ่มต้นจากตัวเด็กแต่ละคนให้ได้ก่อน เช่น การเก็บขยะ การประหยัดพลังงาน ฯลฯ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยที่ตนเองมีต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกในด้านต่าง ๆ จะเห็นได้ว่ากิจกรรมทั้งหมดที่กล่าวมานี้ สำคัญคือต้องเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยสถานศึกษาควรตั้งเป้าให้เกิดการจัดการศึกษาตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง โดยครูเป็นผู้สอดแทรกเข้าไปในกระบวนการเรียนรู้ สอนให้เด็กฟังตนเองให้ได้ก่อน จนสามารถเป็นที่พึ่งของคนอื่น ๆ ในสังคมได้ต่อไป

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพแข็งแรงมีความรู้และความคิดสร้างสรรค์ และสำคัญที่สุดมีการอนุเคราะห์แบ่งปันผู้อื่น มีศีลธรรมไม่ก่อความเดือดร้อน เบียดเบียน เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น และมีการฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องให้มีจิตเป็นสมาธิ ตั้งมั่นเป็นหนึ่ง เพื่อดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และใช้สติปัญญาไปในทางที่ถูกต้อง เมื่อแต่ละคนมีคุณภาพที่ดี ก็เป็นการพัฒนาชุมชน สังคมให้ดีขึ้นด้วย ซึ่งการพัฒนาคนให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นการปลูกฝังคุณค่าของความเป็นคน การคิดให้ถูกพูดให้ถูก ปฏิบัติให้ถูก อย่างมีสติและใช้ปัญญาไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของแต่ละคน ให้สามารถอยู่อย่างพออยู่พอกิน ภูมิใจตัวเองและครอบครัวได้โดยไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข โดยมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมพอเพียง และอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

### แนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในโรงเรียน

เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมในทุกระดับให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้นการนำแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่สังคมไทยโดยผ่านกระบวนการการจัดการศึกษาในระบบ โรงเรียนจึงเป็นการเริ่มต้นวางรากฐานและเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ที่จะก้าวไปสู่การดำรงและการพัฒนาชีวิตของเด็กและเยาวชนไทยให้มีความมั่นคงและยั่งยืน โดยสมดุลสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทย แนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอาจพิจารณาแนวทางการดำเนินการได้ดังนี้

(สุชาติ นันทะไชย, 2549, 13-22)

## 1. ด้านการบริหารจัดการ

แนวทางการดำเนินงานในการบริหารจัดการให้เป็นสถานศึกษาที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาจสามารถดำเนินงานได้ดังนี้

- 1.1 กำหนดแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ของโรงเรียน
- 1.2 จัดตั้งคณะกรรมการ โครงการเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนที่รับผิดชอบการพิจารณา ดำเนินการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบต่าง ๆ หรือจัดตั้งศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.3 สำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียน และชุมชนเพื่อกำหนดเป็นแผนงาน โครงการ และแผนปฏิบัติงานภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.4 กำหนดนโยบายให้มีการดำเนินกิจกรรม โครงการต่าง ๆ โดยให้ผู้ปกครองชุมชน และนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 1.5 สนับสนุนติดตาม ประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเน้นความมั่นคงและยั่งยืน
- 1.6 ประชาสัมพันธ์แนวคิดและเผยแพร่ผลงานให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบและมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 1.7 แสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานในชุมชนและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐ และเอกชน จากแนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ในการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้น อาจเป็นแนวทางการจัดการศึกษาในขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาซึ่งควรแพร่ขยายผลสู่ระดับครอบครัว ผู้ปกครอง และชุมชนท้องถิ่นด้วย ดังนั้นผู้บริหารการศึกษาคือผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและการประสานสัมพันธ์กับหน่วยต่าง ๆ ทุกภาคส่วนในการสนับสนุนให้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา ได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนี้คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้กำหนดแผนงานสร้างกระบวนการเรียนรู้ไว้ในขอบเขตและแนวทางการดำเนินงานที่จะนำไปสู่เป้าหมายในระยะยาวที่มุ่งให้คนไทยในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ประชาชนทั่วไป นักเรียน นักศึกษา ผู้ประกอบการ พนักงาน เจ้าหน้าที่รัฐ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร มีจิตสำนึก ค่านิยม และกระบวนการทัศนในการดำเนินชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของหลักเศรษฐกิจพอเพียงสังคมไทย เป็นสังคมที่มีเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือในภาคส่วนต่าง ๆ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และระบบและ โครงสร้างของการพัฒนาประเทศ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง แผนงานสร้างกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วยรูปแบบดังนี้

1. การจัดสัมมนาฝึกอบรม หรือสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างผู้เข้าร่วม ผ่านกระบวนการใคร่ครวญและเรียนรู้จากการปฏิบัติ หรือประสบการณ์ของผู้อื่นจนสามารถตระหนักถึงประโยชน์

ที่จะได้รับจากการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้แล้วเกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ น้อมนำเอาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

2. การสร้างหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในระดับบุคคลจะนำไปสู่การสร้างคนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินการจะเน้นกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ครู ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ นักการเมือง เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายภาคที่เข้มแข็งและสามารถเป็นแกนในการผลักดันให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มที่หลากหลายและในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ

3. พัฒนาส่งเสริมนักวิชาการนักวิจัย ให้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยพัฒนาหลักสูตรระยะสั้นและหลักสูตรต่อเนื่องเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สนใจศึกษาวิจัยและเรียนรู้เพื่อสร้างฐานข้อมูลและขยายผลเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

4. พัฒนาวิชาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนในหรือนอกระบบ ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ในทุกระดับ ทั้งระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา โดยให้บรรจุอยู่ในวิชาของโรงเรียนและสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ

5. ออกแบบและริเริ่มให้มีชุดกระบวนการเรียนรู้ของหน่วยองค์กรที่มีศักยภาพที่จะจัดให้มีการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยหลักสูตร เนื้อหา วิธีการ เอกสาร อุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

## 2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนอาจสามารถดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

2.1 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาควรมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

2.1.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2.1.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

2.1.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งในอนาคตอันใกล้และไกล

2.1.4 ค่านิยมการมีความรู้คู่คุณธรรม นอกจากนี้สถานศึกษายังสามารถจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานการคิดจัดทำสาระที่สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและท้องถิ่น

## 2.2 การจัดหน่วยการเรียนรู้สถานศึกษา

สถานศึกษาสามารถบูรณาการหลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประกอบด้วย 3 วิชา 2 เล่มนี้เข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นและทุกกลุ่มสาระหรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง อาทิ เช่น หน่วยการเรียนรู้ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง” เพิ่มไว้ในกลุ่มการพัฒนาผู้เรียน ในทุกระดับชั้น นอกจากนี้สถานศึกษายังอาจจัดกิจกรรม/การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรม ประเพณี และสภาพความเป็นอยู่ของชีวิตนักเรียนแต่ละคนแต่ละครอบครัว โดยคำนึงถึงภูมิสังคม ในแต่ละท้องถิ่นและนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดในการจัดกิจกรรม รูปแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อาจเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงงาน ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้สภาพจริงในท้องถิ่น เป็นการฝึกให้นักเรียนได้ คิดค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง การเรียนรู้โดยโครงงานอาจเป็นลักษณะ โครงงานประเภทสำรวจ รวบรวมข้อมูลหรือปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อม โครงงานประเภทการทดลอง เช่น การทำสบู่จากสมุนไพรไทย โครงงานประเภทสิ่งประดิษฐ์เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือ อุปกรณ์ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละโครงงาน ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานการคิดหรือเป็นหลักการพิจารณาเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการปฏิบัติทั้งใน ลักษณะเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มสมาชิกเพื่อน กลุ่มสมาชิกครอบครัว การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังกล่าวสถานศึกษาควรประสานร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นและสังคมในทุกระดับในการจัดการเรียนรู้ จากสภาพจริงที่เป็นอยู่ โดยการเรียนรู้ อาจเกิดจากการศึกษาแบบอย่างที่มีอยู่แล้วหรือเกิดจากการระดม ความคิดร่วมกันระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกันพัฒนาโครงการ ต่าง ๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับภูมิสังคมของโรงเรียน ชุมชน โดยเชื่อมโยงกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรเริ่มต้นจากการฝึกให้นักเรียนคิดค้นเหตุผลของตนเองแลกเปลี่ยน การเรียนรู้และรับเหตุผลจากผู้อื่น/กลุ่มด้วยกระบวนการคิดเชิงวิจรรณญาณ ซึ่งจะเป็นการปลูกฝัง คุณลักษณะของการคิดวินิจฉัยวิเคราะห์สถานการณ์ด้วยเหตุด้วยผล การรู้จักไตร่ตรอง ความรอบคอบ ความระมัดระวัง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงการปลูกฝัง การรู้จักพึ่งพาตนเองในเบื้องต้นโดยอาศัยหลักการความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมความซื่อสัตย์ ความเพียร และใช้ปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างพอดี ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครูควรเปิดโอกาสให้ นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ด้วย

## 2.3 การจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม

นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น สถานศึกษาอาจดำเนินการจัด กิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดกิจกรรมอาจเป็นกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรหรือกิจกรรมประจำวัน

ประจำสัปดาห์ ประจำปี ลักษณะกิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่กระทำเพื่อปลูกเร้าให้ซึมซับกับลักษณะนิสัยของความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การคิดใคร่ครวญถึงผลที่เกิดจากการกระทำต่าง ๆ ความซื่อสัตย์ ความพากเพียรพยายาม ความอดทน ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง ความรักในสิ่งแวดล้อมและท้องถิ่น ฯลฯ การสร้างเสริมคุณลักษณะดังกล่าวเป็นการสร้างพื้นฐานจิตใจให้คุ้นเคยกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

#### 2.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศเป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของระบบข้อมูลสารสนเทศอันจะเป็นพื้นฐานการเตรียมพร้อมให้ประเทศไทยรวมถึงคนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาและเรียนรู้ร่วมกันในการรู้จักเลือกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และสามารถพัฒนาได้ตามสภาพบรรยากาศแวดล้อม ความพร้อมของสังคมไทยด้วยความพอดี มิใช่ลอกเลียนแบบ รับเอามาใช้กับสังคมไทยอย่างไม่รู้เป้าหมายที่แท้จริงของวิทยาการนั้น ๆ แนวคิดการจัดการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศดังกล่าวเป็นหลักการที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคุ้นเคยกับการรู้จักเลือก/รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์และพัฒนาให้เป็นวิถีที่ใช้กับวิถีชีวิตในสังคมไทยได้อย่างพอดี

แนวทางการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเสนอตามลำดับ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, 1)

#### 1. แนวทางการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง มีขั้นตอนดังนี้

- 1.1 วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 1.2 วิเคราะห์สาระการเรียนรู้สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐานและมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้น ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ
- 1.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระ/มาตรฐาน/มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.4 จัดทำมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง รายปี
- 1.5 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้
- 1.6 จัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.7 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

2. หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐานที่ ศ 3.1 : เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐานช่วงชั้นที่ 1 เข้าใจระบบวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

ช่วงชั้นที่ 1 เน้นให้เด็กพึ่งตนเองได้ หรือใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว เช่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ช่วยเหลือคุณแม่แม่ล้างจานซาว เก็บขยะ ไปทิ้ง กวาดบ้าน จัดหนังสือไปเรียนเอง แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน กินอาหารให้หมดจาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 วิเคราะห์รายจ่ายของครอบครัว จะมีเป็นตารางกรอกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของครอบครัว คุณแม่ซื้ออะไรบ้าง คุณพ่อซื้ออะไรบ้าง เด็กจะได้รู้พ่อแม่หาเงินมายากแค่ไหน เช่น ยาสิฟิ้นหลอดละ 46 บาท จะต้องไม่บีบเอามาเล่น จะต้องสอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของเงิน จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ครอบครัวมีรายได้และรายจ่ายเท่าไร เด็กจะได้ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง มีหลายโรงเรียนทำแล้ว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สอนให้รู้จักช่วยเหลือครอบครัวอย่างพอเพียง และรู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่น มีส่วนร่วมสร้างครอบครัวพอเพียง

ตาราง 1 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3)

ชั้น ป.1	ชั้น ป.2	ชั้น ป.3
1. รู้จักช่วยเหลือตนเอง 2. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด 3. รู้จักการออม 4. รู้จักแบ่งปันสิ่งของที่มีให้กับผู้อื่น	1. ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและครอบครัวอย่างมีความรับผิดชอบ 2. รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า 3. มีวินัยในการใช้จ่าย 4. รู้จักแบ่งปันสิ่งของและช่วยเหลือผู้อื่น 5. ปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุข	1. รู้จักช่วยเหลือครอบครัวและชุมชน 2. รู้จักเลือกใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า 3. วิเคราะห์รายรับ-รายจ่ายของคน 4. รู้จักเสียสละแบ่งปันทรัพยากรที่มีเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม 5. ชื่นชมต่อการปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุข

ที่มา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 ก, 3)



มาตรฐานช่วงชั้นที่ 2 เข้าใจระบบวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน

ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียน สามารถวิเคราะห์วางแผน และจัดทำบันทึกรายรับ-รายจ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ มีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียน และชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่างๆ ในโรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่างๆ ทั้งด้านวัสดุ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนและเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

ตาราง 2 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน  2. สำรวจสภาพปัญหาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ปัญหา  3. เข้าใจสภาพรายรับ-รายจ่าย ของตนเองและวางแผนการใช้จ่ายตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง  4. สำรวจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. ปฏิบัติตามหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง  2. วิเคราะห์การใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลในชุมชน  3. เข้าใจสภาพรายรับ-รายจ่าย ของครอบครัวและนำหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงมาลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว  4. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	1. เข้าใจระบบและวิธีการดำเนินงานขององค์กรในชุมชน ตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง  2. รู้จักใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง  3. วิเคราะห์วางแผนและจัดทำบันทึก รายรับ-รายจ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ  4. รวบรวมองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ที่มา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 ข, 3)

แนวทางการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 3 เสนอตามลำดับ ดังนี้

### สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ช่วงชั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่างๆ และในมิติต่างๆ ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้ตัว เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการจัดการชุมชน และในที่สุดแล้วสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันของแต่ละคนจนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ในที่สุด

ตาราง 3 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3)

มัธยมศึกษาปีที่ 1	มัธยมศึกษาปีที่ 2	มัธยมศึกษาปีที่ 3
1. รู้และเข้าใจประวัติความเป็นมา ความหมาย หลักปรัชญา แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง 2. สามารถนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ของตนเอง ครอบครัวและชุมชน	1. สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนด้านสังคม และเศรษฐกิจ บนพื้นฐานของหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง 2. เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้านสังคม และเศรษฐกิจตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจแนวทางพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 ก, 3)

แนวทางการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 4 เสนอตามลำดับ ดังนี้

### สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ศ 3.1 : เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐานช่วงชั้นที่ 4 เข้าใจเกี่ยวกับระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

ช่วงชั้นที่ 4 เตรียมคนให้เป็นคนที่ดีต่อประเทศชาติสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ต้องเริ่มใจความพอเพียงระดับประเทศ และการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศ หรือการศึกษาสถานการณ์สิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างไร แยกแยะหรือสามัญคติ เป็นต้น

ตาราง 4 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6)

มัธยมศึกษาปีที่ 4	มัธยมศึกษาปีที่ 5	มัธยมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจและวิเคราะห์การบริหารจัดการองค์กรวิสาหกิจชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจและวิเคราะห์การพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจและวิเคราะห์หลักการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุลภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ตระหนักในความสำคัญของการบริหารจัดการ องค์กรวิสาหกิจชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุลภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. นำแนวทางการจัดการ องค์กร วิสาหกิจชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต	3. นำแนวทางการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	3. นำหลักการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุลภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

ที่มา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 ง, 3)

3. การขับเคลื่อนเครือข่ายโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาปี 2550 กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร โครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา และคณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่ การเรียนการสอน ภายใต้คณะกรรมการด้านวิชาการและการบริหารจัดการ เพื่อทำหน้าที่จัดทำหน่วยงานการเรียนรู้ที่บูรณาการเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ ในทุกระดับ ซึ่งคณะทำงานบูรณาการฯ จัดทำตัวอย่างการบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา

ผลการดำเนินงานในเรื่องการบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนได้ผลผลิตหลักคือหน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้ ที่เน้นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังวิธีการคิดและการปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้เพื่อพัฒนาคนให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล และพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

### 3. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาคนเพราะเน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์และความยั่งยืนของการพัฒนา ให้ความสำคัญต่อเรื่องความอยู่ดีมีสุขมากกว่าความมั่นคง และเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ และการใช้คุณธรรมนำความรู้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องการพัฒนาคน ไม่ใช่เรื่องการสร้างตึก ไม่ใช่เรื่องการพัฒนาถนน เพราะคนที่เป็นผู้ที่สร้างสิ่งแวดล้อมของเขาให้เกิดความพอเพียงได้ด้วยการรักษาสมดุลในชีวิตของแต่ละบุคคล แต่ละชุมชน แต่ละองค์กร และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้

การจัดการศึกษาตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำเนินการได้ใน 2 ส่วน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา และส่วนที่เป็นการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งส่วนที่ 2 นี้ ประกอบด้วย การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียง ในหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียนและประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในระยะแรก ได้เริ่มจากการไปค้นหากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณลักษณะ และการจัดการที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ พอประมาณ กับศักยภาพของนักเรียน พอประมาณกับภูมิสังคมของโรงเรียนและชุมชนที่ตั้ง เช่น เด็กช่วงชั้นที่ 2 ทำสหกรณ์ได้ เด็กช่วงชั้นที่ 4 ดูแลสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมให้ใช้ความรู้อย่างรอบคอบระมัดระวัง ผิดให้เด็กคิดเป็นทำเป็นอย่างมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันส่งเสริมให้เด็กทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบ ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น มีวินัย มีสัมมาคารวะ ปลูกฝังจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม สืบสานวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ สอนให้ผู้เรียน ยึดมั่นในหลักศีลธรรม พัฒนาคนให้เขารู้จักทำประโยชน์ให้กับสังคมและช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และตัวกิจกรรมเองก็ต้องยั่งยืน โดยมีภูมิคุ้มกันในด้านต่าง ๆ ถึงจะเปลี่ยนผู้อำนวยการ แต่กิจกรรมก็ยังดำเนินอยู่ อย่างนี้เรียกว่า มีภูมิคุ้มกัน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ว่า สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยจัดให้ได้หลายรูปแบบทั้งในลักษณะจัดแยกหรือบูรณาการทั้งกิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียนไว้ด้วยกัน ซึ่งแนวทางการจัดจะต้องมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. เกื้อกูล ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาพลศึกษา ศิลปะศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

2. กิจกรรมสนองต่อผู้เรียนความสนใจ ความถนัด ความสามารถและความต้องการของผู้เรียน ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนคือ การกำหนดแนวทางในการเรียนรู้แนวทางหนึ่ง และเป็นการกำหนดในการผ่านช่วงชั้น ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีกิจกรรมอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นในการค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยเน้นในเรื่องการเสริมสร้างทักษะทางชีวิต การเสริมสร้างความรู้สึกรักและหวงแหนคุณค่าในตนเอง การพัฒนาบุคลิกภาพทางอารมณ์ ศิลปกรรม จริยธรรม และการเสริมสร้างประสิทธิภาพทางการเรียนรู้

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรตั้งแต่การศึกษาวិเคราะห์ปัญหาและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม บริการในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

แนวทางในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดได้หลายลักษณะ ดังนี้

1. หลักปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 การพึ่งตนเองเป็นหลัก

1.2 การพิจารณาถึงความดี พอเหมาะ พอควร สมเหตุสมผล

1.3 การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมคูล

1.4 ความครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เศรษฐกิจ

2. หลักของความพอประมาณทั้ง 5 ประการ ได้แก่

2.1 ความพอดีด้านจิตใจ ซึ่งจะต้องเสริมสร้างให้ผู้เรียนเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม

2.2 พอดีทางสังคม ต้องทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว

2.3 ความพอดีด้านทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดรอบคอบและเกิดความยั่งยืนสูงสุด

2.4 พอดีด้านเทคโนโลยี ต้องรู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการที่เป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

2.5 พอดีด้านเศรษฐกิจ ต้องให้ผู้เรียนได้รู้จักวิธีการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีพอย่างพอควร พออยู่ พอกิน สมควรตามอัตภาพและฐานะของตนเอง

3. หลักของความมีเหตุผล มีหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

3.1 ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ

3.2 ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพ

3.3 ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง

3.4 ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก

3.5 ปฏิบัติตนในทางที่ดี ถด เลิก สิ่งชั่วกิลเสให้หมดสิ้นไป ไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตนเองและผู้อื่น พยายามเพิ่มพูนรักษาความดีที่มีอยู่ให้งอกงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. หลักของการมีภูมิคุ้มกัน

4.1 มีความรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง

4.2 มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ขยันอดทนและแบ่งปัน

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร

แนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินการ ได้ดังนี้

3.1 สร้างความเข้าใจในหลักการแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่ผู้บริหาร ครู บุคลากร ตลอดจนชุมชนด้วยการขอข้อมูลสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ ซีดีรอม หรือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้

3.2 สร้างเครือข่ายกับโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นโรงเรียนนำร่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและแนวทางการจัดการศึกษา

3.3 จัดการศึกษาคุณภาพโรงเรียนที่มีการจัดกิจกรรม โครงการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันกำหนดคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่ดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อ ไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวกับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากร นักเรียน ตลอดจนสมาชิกในชุมชน

สรุปได้ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา โดยการพัฒนาแนวคิดและจิตสำนึกเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มั่นคงและยั่งยืนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงรอบด้าน จึงเป็นบทบาทที่สำคัญของระบบการศึกษา เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้นระบบการศึกษาจึงมีหน้าที่จะต้องนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาให้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพ และท้องถิ่นของผู้เรียน โดยเน้นให้นักเรียนนักศึกษา มีคุณธรรม มีความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

## เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์ เขต 2

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้รอดพ้นจากภัยเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นหลักแนวคิดการพึ่งตนเอง ให้เกิดความพอมี พอกิน พอใช้ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงหลักมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี และทรงเตือนสติไม่ให้ประมาทตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนถูกต้องตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต รัฐบาลได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษาให้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานกระบวนการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะและเจตคติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

การส่งเสริมให้สถานศึกษานำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปดำเนินการให้เป็นรูปธรรม สร้างผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์ เขต 2 ได้ตระหนักถึงภารกิจดังกล่าว จึงได้จัดทำกลยุทธ์การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เพื่อประยุกต์ใช้ให้เป็นรูปธรรมด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากร เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาดำเนินงานในระดับสถานศึกษาต่อไป ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์ เขต 2 , 2550, 1-7)

ภายในปี 2553 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์ เขต 2 ส่งเสริม พัฒนาสถานศึกษาให้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

### วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียน ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง

2. เพื่อให้สถานศึกษานำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังต่อไปนี้

- 2.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา
- 2.2 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
- 2.3 ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 2.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร

## เป้าหมายการพัฒนา

ระยะที่ 1 ปี 2551

สถานศึกษาเป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต่ำกว่า 100 แห่ง

ระยะที่ 2 ปี 2552

พัฒนาและขยายเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้ครบทุกแห่ง

ระยะที่ 3 ปี 2553

สถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการบริหารจัดการและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาให้ครบทุกแห่ง

### กลยุทธ์และแนวทางในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง  
แนวทางการขับเคลื่อน

- 1.1 ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษา
- 1.2 จัดทำแนวทางการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ทุกระดับ ดังนี้
  - 1.2.1 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
  - 1.2.2 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามลำดับ โดยเริ่มให้เกิด

การพัฒนาการเรียนรู้ระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักนำไปประยุกต์ใช้ นำไปขยายผลในครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

1.3 จัดทำแนวทางการจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาบุคลากร  
แนวทางการขับเคลื่อน

ฝึกอบรมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปบูรณาการสู่การบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้

กลยุทธ์ที่ 3 การขยายผลและการพัฒนาเครือข่าย  
แนวทางการขับเคลื่อน

3.1 ให้สถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างเข้าไปช่วยเหลือพัฒนาสถานศึกษาที่เข้าร่วม โครงการทุกแห่ง ในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้

3.2 ให้มีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และส่งเสริม สนับสนุนประสานการดำเนินงานของเครือข่าย



3.3 จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง  
 กลยุทธ์ที่ 4 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์  
 แนวทางการขับเคลื่อน

4.1 เผยแพร่การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษา โดยจัดทำสื่อ  
 รูปแบบต่าง ๆ

4.2 เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ  
 พอเพียง

กลยุทธ์ที่ 5 การพัฒนากระบวนการติดตามและประเมินผล  
 แนวทางการขับเคลื่อน

ในการติดตามและประเมินผลเพื่อทราบการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการ  
 เรียนรู้และการพัฒนาเครือข่าย โดยมีแนวทางการดำเนิน ดังนี้

5.1 จัดให้มีคณะกรรมการติดตามประเมินผลระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษา

5.2 กำหนดรูปแบบ แนวทาง เครื่องมือและคู่มือในการติดตามและประเมินผล

5.3 ดำเนินการติดตาม ประเมินผลและรายงานผล

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

การติดตามประเมินผลได้กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จไว้ 4 ด้าน คือ

- 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา
- 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้
- 3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 4) ด้านการพัฒนาบุคลากร

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา  
 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 มีการกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนไว้ 4 ด้าน คือ  
 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน  
 และด้านการพัฒนาบุคลากร โดยกำหนดให้มีโรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่ายและมีการติดตาม  
 ประเมินผลเพื่อให้เห็นผลการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมทุกด้าน ดังนั้นสถานศึกษาแต่ละแห่งจึงควรให้  
 ความสำคัญกับนโยบายดังกล่าว โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งที่จะมีส่วนช่วย  
 ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ

ตัวอย่างโรงเรียนที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้และผ่านเกณฑ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

ตัวอย่าง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ที่จัดกิจกรรมน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติใน โรงเรียน มีดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2, 2551)

ปี 2548 โรงเรียนห้วยราชพิทยาคม เป็นโรงเรียนต้นแบบวิถีพุทธกัลยาณมิตร โดยเน้นเรื่อง การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียน

ปี 2549 มีโรงเรียนเครือข่ายต้นแบบ อำเภอละ 1 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนอนุบาลบ้านกรวด อำเภอบ้านกรวด
2. โรงเรียนวัดโคกเจริญ อำเภอพลับพลาชัย
3. โรงเรียนบ้านโคกเพชรไสยา อำเภอประโคนชัย
4. โรงเรียนวัดบ้านสนวน อำเภอห้วยราช
5. โรงเรียนบ้านทุ่งสว่าง อำเภอกระสัง

ปี 2550 มีโรงเรียนที่เป็นแบบอย่างการจัดกิจกรรมคุณธรรมชั้นนำ 25 โรงเรียน (รายละเอียด แสดงในตาราง 5)

ตาราง 5 รายชื่อโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

รายชื่อโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2				
อำเภอประโคนชัย	อำเภอบ้านกรวด	อำเภอพลับพลาชัย	อำเภอกระสัง	อำเภอห้วยราช
ไพศาลพิทยาคม	อนุบาลบ้านกรวด	พลับพลาชัยพิทยาคม	ลำดวนพิทยาคม	ห้วยราชพิทยาคม
บ้านโคกเพชรไสยา	บ้านกรวดวิทยาคาร	วัดโคกเจริญ	บ้านทุ่งสว่าง	บ้านกระสังสามัคคี
บ้านนุวิทยาธรรม์	บ้านดาฮี	บ้านโคกขมิ้น	บ้านหนองรักษ์	วัดบ้านสนวน
วัดบ้านไทร	บ้านศรีสุข		บ้านโคกลด	วัดบ้านเมืองโพธิ์
บ้านหนองร้าน	นิคมสร้างตนเอง 5		บ้านโคกสูง	
บ้านหนองม่วง			วัดบ้านกันทรารมย์	
บ้านจระเข้มาก				

ที่มา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2, 2551,13)

ในปีงบประมาณ 2551 มีโรงเรียนที่เป็นแบบอย่างการสอดคล้อง น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ดังนี้ (ดังแสดงในตาราง 6)

ตาราง 6 รายชื่อ โรงเรียนที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อำเภอประโคนชัย		
กิจกรรม	ชื่อโรงเรียน	งาน/โครงการที่โรงเรียนจัด
ด้านคุณธรรม จริยธรรม	บ้านศรีดาว บ้านหนองม่วง บ้านบุวิทยาสรรค์ วัดบ้านไทร บ้านสี่เหลี่ยม ประโคนชัยพิทยาคม ไพศาลพิทยาคม บ้านหนองร้าน บ้านบุ (รัฐราษฎร์รังสฤษฎ์)	คุณธรรม 8 ประการ คุณธรรม 8 ประการ โครงการคุณธรรม กิจกรรมวิถีพุทธ คุณธรรม 8 ประการ ระเบียบวินัย ผู้นำค่ายคุณธรรม กิจกรรมวิถีพุทธ มารยาทไทย วิถีพุทธวิถีไทยวิถีธรรม เรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์
ด้านการเกษตรแบบผสมผสาน	บ้านหนองบอน แสงไทน์พิทยาคม บ้านหนองแก้ม บ้านระหอกกระสัง บ้านโคกรัง บ้านสังเค็ด บ้านแสงไทน์ บ้านละลมพะนุ	การเลี้ยงไก่ การปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงปลา การปลูกผักปลอดสารพิษ เลี้ยงปลา สวนป่าเพื่อการเรียนรู้ การปลูกผักปลอดสารพิษ การปลูกผัก การเลี้ยงปลา การเพาะเห็ด การเลี้ยงหมู
ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	บ้านโคกเพชร ไสยา บ้านกระสังสามัคคี วัดบ้านยาง (ซ้อยสุวรรณราษฎร์บำรุง) บ้านละเวียง บ้านราษฎร์นิรม บ้านโคกกี้ บ้านปราสาทสามัคคี	วิถีลูกเสือ โครงการจิตอาสา ระเบียบวินัย รักการออม กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมระเบียบวินัย การออมทรัพย์ ระเบียบวินัยในโรงเรียน ฝึกคนตรีอย่างมีสติ

ตาราง 6 (ต่อ)

อำเภอบ้านกรวด		
กิจกรรม	ชื่อโรงเรียน	งาน/โครงการที่โรงเรียนจัด
ด้านคุณธรรม จริยธรรม	อนุบาลบ้านกรวด บ้านหินลาด บ้านถนนโคกใหญ่ บ้านโคกกระชาย โนนเจริญพิทยาคม นิคมพัฒนาสายโท 12 เหนือ นิคมสร้างตนเอง 4 บ้านศรีสุข บ้านสายโท 1	สื่อคุณธรรม ชरณะนันทนาการ การสวนมนต์วันสุดสัปดาห์ คุณธรรมวันสุดสัปดาห์ คุณธรรม 8 ประการ คุณธรรม 8 ประการ โครงการคุณธรรม คุณธรรมตามแนววิถีพุทธ กิจกรรมวิถีพุทธ - ทำงานอย่างมีสติ เพลงคุณธรรม
ด้านการเกษตรแบบผสมผสาน	บ้านกรวดวิทยาคาร นิคมสร้างตนเอง 1 บ้านหลัก บ้านละลอกตะแบง บ้านโคกสะอาด	เกมครอินทรีย์ ผักปลอดสารพิษ กบคอนโค น้ำหมักชีวภาพ เลี้ยงปลา ปลูกผัก การเลี้ยงปลา การทำนา เลี้ยงปลา
ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	นิคมสร้างตนเอง 5 บ้านดาอี ชุมชนบ้านโนนเจริญ นิคมพัฒนาสายโท 12 ได้ บ้านสายโท 4 ได้ บ้านหนองตะเคียน บ้านยาง	การสร้างระเบียบวินัย สมาธิสู่การเรียนรู้ การออมทรัพย์ สภาพแวดล้อมน่าอยู่ รักการออม ระเบียบวินัย ลูกเสือ ระเบียบวินัย
อำเภอพลับพลาชัย		
กิจกรรม	ชื่อโรงเรียน	งาน/โครงการที่โรงเรียนจัด
ด้านคุณธรรม จริยธรรม	พุทธบารมี บ้านมะมั่ง บ้านแพงพวย บ้านโคกขมิ้น	กิจกรรมตามแนววิถีพุทธ กิจกรรมตามแนววิถีพุทธ วิถีชีวิตตามแนวทางวิถีพุทธ วิถีชาวพุทธ

ตาราง 6 (ต่อ)

อำเภอพลับพลาชัย		
กิจกรรม	ชื่อโรงเรียน	งาน/โครงการที่โรงเรียนจัด
ด้านการเกษตรแบบผสมผสาน	บ้านตาแก พลับพลาชัยพิทยาคม บ้านตะโกรี บ้านประคู้ วัดบ้าน โศกเจริญ	การเลี้ยงปลา การปลูกผัก การทำนา เรียนรู้จากสวนป่า เกษตรผสมผสาน การเลี้ยงหมู การปลูกผักปลอดสารพิษ
ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	บ้านปะทักนุวิทยา อนุบาลสะเคา บ้าน โศกชุม วัดบ้านแสงคง บ้านเขวาสึกษา วัดพลับพลา	มารยาทและระเบียบวินัย การออมทรัพย์ ระเบียบวินัยในโรงเรียน การอนุรักษ์สภาพแวดล้อม มารยาทไทย การออมทรัพย์
อำเภอห้วยราช		
กิจกรรม	ชื่อโรงเรียน	งาน/โครงการที่โรงเรียนจัด
ด้านคุณธรรม จริยธรรม	ห้วยราชพิทยาคม อนุบาลห้วยราช บ้านกระสังสามัคคี วัดบ้านสนวน บ้าน ไชยคราด บ้าน โศกขมื่นพัฒนา	วิถีพุทธ วิถีไทย วิถีธรรม โครงการคุณธรรม คุณธรรม 8 ประการ กิจกรรมวิถีพุทธวิถีธรรม คุณธรรม 8 ประการ คุณธรรม 8 ประการ
ด้านการเกษตรแบบผสมผสาน	บ้านเพชรประชาสามัคคี	การเลี้ยงปลา การปลูกผัก
ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	วัดบ้านโลกเหล็ก วัดบ้านใหม่ วัดบ้านเมืองโพธิ์	การออมทรัพย์ ระเบียบวินัย การออมทรัพย์ มารยาทไทย เรียนรู้อย่างมีสติ

ตาราง 6 (ต่อ)

อำเภอกระสัง		
กิจกรรม	ชื่อโรงเรียน	งาน/โครงการที่โรงเรียนจัด
ด้านคุณธรรม จริยธรรม	ลำดวนพิทยาคม กระสังพิทยาคม บ้านหนองรักษ์ บ้าน โกลด ชุมชนบ้านสองชั้น บ้านน้ำอ้อม บ้านเสม็ด บ้าน โลกสูง วัดบ้านจอม บ้านหนองเต็ง บ้านคอนขาว บ้านห้วยสำราญ วัดบ้านปราสาท บ้านตะครองใต้ บ้านทุ่งสว่าง บ้านระกา บ้านศรีภูมิสามัคคี	โครงการคุณธรรม โครงการคุณธรรมผ่านภูมิปัญญา คุณธรรม 8 ประการ คุณธรรมตามแนววิถีพุทธ คุณธรรม 8 ประการ คุณธรรม 8 ประการ วิถีพุทธอย่างบูรณาการ คุณธรรมนำความรู้ คุณธรรม 8 ประการ กิจกรรมตามแนววิถีพุทธ คุณธรรม 8 ประการ คุณธรรม 8 ประการ โครงการคุณธรรม โครงการคุณธรรม วิถีพุทธ วิถีไทย วิถีธรรม โครงการคุณธรรม โครงการคุณธรรม
ด้านการเกษตรแบบผสมผสาน	บ้านละดุน วัดบ้านกันทรารมย์	การปลูกผักปลอดสารพิษ เกษตรทฤษฎีใหม่
ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	บ้าน โลกยาง บ้านสูงเนิน บ้านสำโรง (ภิญโญอนุสรณ์) บ้านจะเนียงสามัคคี บ้านบัวถนน สูงเนินพิทยาคม วัดปทุมคงคา	ระเบียบวินัยในโรงเรียน ระเบียบวินัยในโรงเรียน การออมทรัพย์ รักการออม ส่งเสริมระเบียบวินัยในโรงเรียน โครงการระเบียบวินัย ระเบียบวินัยในโรงเรียน

ที่มา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2, 2551,14-18)

สรุปได้ว่าโครงการหรือกิจกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ได้จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ส่วนใหญ่จะเน้นด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านเกษตรแบบผสมผสาน และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยมีการกำหนดโรงเรียนที่เป็นต้นแบบและโรงเรียนที่เป็นแบบอย่างการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจน เพื่อเป็นการส่งเสริมและปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่นักเรียน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ควรสนับสนุนให้บุคลากรในโรงเรียนได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสอดแทรกเข้าไปในกระบวนการจัดการเรียนการสอน และเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนได้เข้าไปศึกษากิจกรรมจากโรงเรียนที่เป็นแบบอย่างการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของโรงเรียนแต่ละแห่งต่อไป

### แนวคิดและทฤษฎีการบริหารการศึกษา

แนวคิดและทฤษฎีการบริหารการศึกษา ที่จะเสนอครั้งนี้ เน้นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

#### 1.การบริหารแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในการบริหาร เป็นแนวความคิดในการบริหารแผนใหม่ที่มุ่งจูงใจให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบในองค์การที่ตนปฏิบัติงานอยู่ด้วยความเต็มใจ

การบริหารแบบมีส่วนร่วม มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย ดังนี้

สมยศ นาวิการ (2535, 23 – 24) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมคือ กระบวนการให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เน้นการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของบุคคลเป็นการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของการแก้ปัญหา การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของแนวคิดการแบ่งอำนาจหน้าที่ ที่ถือว่าผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่การบริหารให้กับผู้ได้บังคับบัญชาและเป็นการบริหารที่ผู้บังคับบัญชามีความต้องการให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์การ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2528 (อ้างถึงใน กิรดิวัฒน์ อัครเส, 2543, 25 – 27) การบริหารแบบมีส่วนร่วม มีความสอดคล้องกับหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยการให้บุคลากรทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน ย่อมจะทำให้สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนด โดยครูผู้สอนซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ในลักษณะการให้ความร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมจิตใจเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการบริหารงานทั้ง 7 ด้านของโรงเรียน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ งานนโยบายและงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538, 327) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง รูปแบบของความสัมพันธ์ของผูกพันร่วมกันของสมาชิกในการประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อการตัดสินใจ และควบคุมการทำงานร่วมกัน

ธีระ รุณเจริญ (2550, 185) ได้สรุปไว้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมคือ การที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาปัญหาและตัดสินใจร่วมกัน ร่วมรับผิดชอบในการบริหารงานบางอย่างเพื่อประโยชน์ในการระดมกำลังความคิดและแบ่งภาระหน้าที่ของผู้บริหาร

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมหมายถึง การให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ได้บังคับบัญชา เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย กระบวนการตัดสินใจ อันเป็นการให้ความสำคัญต่อบุคคล และเป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ที่ต้องการให้ความสำคัญต่อบุคคลในองค์กร ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร ดังนั้น การบริหารสถานศึกษาจึงเป็นเรื่องของการทำกิจกรรม โดยผู้บริหารและสมาชิกขององค์กรร่วมกันในการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้องค์กรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อนำองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะเป็นมิติใหม่ของสถานศึกษาที่จะมีรูปแบบการบริหารที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงและเหมาะสมกับบริบทของการศึกษาประเทศไทย

## 2.การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM)

การบริหารจัดการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีหลักการสำคัญและกรอบแนวคิด ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545, 9-19)

1.หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา ให้สามารถตัดสินใจดำเนินการ ได้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงสุด

2.หลักการ ใช้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลาง (School Center) สถานศึกษาจะเป็นหน่วยงานบริหาร ไม่ใช่ผู้ถูกบริหาร สถานศึกษาจะเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาศักยภาพของเด็ก สามารถกำหนดจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย ทิศทางการวางแผนจัดการศึกษาของตนเอง ที่สอดคล้องกันทั้งในระดับส่วนกลาง เขตพื้นที่การศึกษา ท้องถิ่น และชุมชน

3.หลักการมีส่วนร่วม (Collaboration Participation) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้มีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการบริหาร การตัดสินใจและการจัดการศึกษาทำให้เกิดความตระหนักและความรู้สึกเป็นเจ้าของ

4.หลักการพึ่งตนเอง (Self-management) เน้นให้สถานศึกษามีระบบการบริหารตนเอง มีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบการดำเนินงานตามความพร้อมและสถานการณ์ของสถานศึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง



มองเห็นจุดหมาย เป้าหมายของสถานศึกษาตรงกัน สามารถบูรณาการสภาพการณ์ของท้องถิ่นกับสถานศึกษามาส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ด้วยความภาคภูมิใจ

5.หลักการประสานงาน (Co-ordination) สามารถประสานงานกันได้ทุกระดับทั้งแนวดิ่งและแนวนอน เป็นกิจกรรมที่ต้องเน้นและเข้มแข็ง ทั้งสร้างความเข้าใจระหว่างบุคลากรในสถานศึกษาและบุคลากรภายนอก รวมทั้งการประสานงาน แสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือ ทั้งทรัพยากรและเทคนิควิธีการใหม่ ๆ

6.หลักความต่อเนื่องและหลากหลาย (Continuity and Diversity) การบริหารจำเป็นต้องมีความต่อเนื่องใช้เวลา รวมทั้งการใช้เทคนิคการบริหาร จะต้องมีความหลากหลายและสอดคล้องกัน มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน สามารถปรับใช้การบริหารตามสถานการณ์ที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ได้

7.หลักการพัฒนาตนเอง (Self-improvement) สถานศึกษาจะต้องพัฒนาไปสู่องค์กรการเรียนรู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อให้เกิดการพัฒนา ทั้งการพัฒนาองค์กร พัฒนาวิชาชีพ พัฒนามูลสารและทีมงาน โดยนำองค์ประกอบเหล่านี้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นวิสัยทัศน์และแผนกลยุทธ์สำหรับสถานศึกษานั้น ๆ

8.หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check Balance) ส่วนกลางและเขตพื้นที่การศึกษาจะกำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน และจะมีองค์กรตรวจสอบคุณภาพ ทั้งนี้จะเป็นการประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ทั้งนี้หลักการบริหารงาน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จะต้องคำนึงถึงหลักธรรมรัฐหรือ ธรรมภิบาลทั้ง 6 ประการ มาประกอบการบริหารด้วย

### 3.หลักธรรมาภิบาล (Good Governance)

การบริหารจัดการที่ดีเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยประกันว่า ผู้บริหารได้ดำเนินการบริหารด้วยความรับผิดชอบ และนำไปสู่เป้าหมายความสำเร็จขององค์กรอย่างแท้จริง เป้าหมายดังกล่าวประกอบไปด้วยหลักการ 6 ประการ ซึ่งได้ใช้โดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ได้แก่ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545, 14-16)

1.หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัย เป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล

2.หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยตรงค้ำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัย

3.หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์

อย่างตรงไปตรงมา ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4.หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจหาสำคัญ ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความเห็น การได้สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ

5.หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลงานการกระทำของตนเอง

6.หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยตรงก็ให้สมาชิกมีความประหยัด ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

#### 4. ระบบการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management : RBM)

การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ คือ วิธีการบริหารที่มุ่งเน้นสัมฤทธิ์ผลขององค์กรเป็นหลัก การปฏิบัติงานขององค์กรมีผลสัมฤทธิ์เพียงใดพิจารณา ได้จากการเปรียบเทียบผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายที่กำหนด (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2546, 3)

##### กระบวนการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

ระบบการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์จะต้องมีขั้นตอนหรือกระบวนการที่สำคัญ คือ

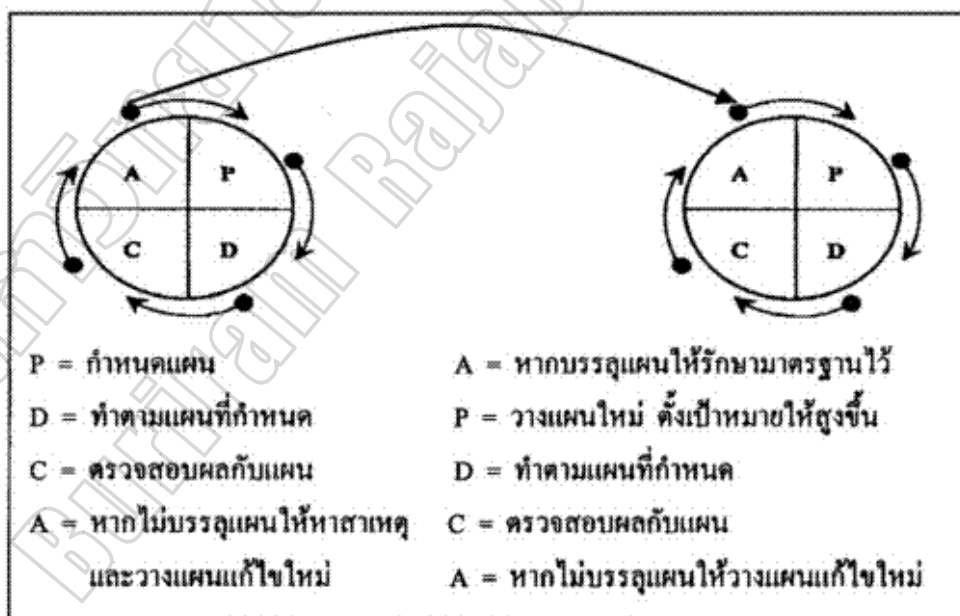
1. กระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์และวางแผน
2. กระบวนการมอบหมายงานและหน้าที่รับผิดชอบ
3. กระบวนการตรวจสอบและปรับปรุงงานอย่างมีระบบ
4. กระบวนการประเมิน โดยเน้นผลงานและวัตถุประสงค์ ดังนี้
  - 4.1 ผู้ประเมินและผู้รับการประเมินกำหนดวัตถุประสงค์การประเมินร่วมกัน
  - 4.2 จุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานมากกว่าการพิจารณาความดีความชอบ หรือการลงโทษ และนำมาใช้ในการพัฒนาบุคลากร
  - 4.3 เน้นการวัดผลการปฏิบัติงานขั้นสุดท้าย เพื่อความสำเร็จของผลงานและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
  - 4.4 ใช้วัตถุประสงค์และผลงานเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญ เมื่อการประเมินผลงานสิ้นสุดลง ผู้ประเมินและผู้ถูกประเมินมีโอกาสปรึกษาหารือร่วมกัน มีการกำหนดวัตถุประสงค์และการวางแผนงานต่อไป

การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นการจัดหาให้ได้ทรัพยากรการบริหารมาอย่างประหยัด การบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลงานที่บรรลุเป้าหมายขององค์กร

### 5. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาตามวงจรเดมิง (Deming Cycle)

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมการปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมในด้านการวางแผน การดำเนินการ การประเมินผล และการแก้ไขปรับปรุง ตามแนวคิดการบริหารงานคุณภาพวงจรเดมิง ด้วยวิธีการอย่างมีระบบ และขั้นตอนสอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อเป็นแนวทางให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ (กรมวิชาการ, 2539 : 13 – 14) ดังนั้น หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้ความสำคัญในด้านกระบวนการบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารดังกล่าวจะพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องยึดหลักการบริหารที่เป็นระบบ

ระบบบริหารคุณภาพ (Quality Management System) ก็คือระบบที่กิจกรรมต่อเนื่องกัน ในลักษณะที่มีการวางแผน (Plan) ทำตามแผน (Do หรือ Implement) ตรวจสอบ (Check หรือ Analysis) และปรับปรุง (Action หรือ Adjustment) เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (Goal หรือ Objective) ที่ตั้งไว้ซึ่งนิยมเรียกตาม ดร.วิลเลียม เอ็ดวาร์ด เดมิง ปรมจารย์ด้านคุณภาพว่าวงจร P, D, C, A หากจะนำกระบวนการบริหารงานคุณภาพวงจรเดมิง มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมโครงการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ก็จะเป็นการสอดคล้องกับยุคสมัยอย่างยิ่งในปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และวัฒนธรรมการบริหารงานคุณภาพ ดังที่ มานิคย์ คะนิงเพียร. (2545 : 28) กล่าวสรุปไว้ว่า คุณภาพ หมายถึง อะไรก็ได้ที่สามารถปรับปรุงได้ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์หรือบริการ เท่านั้นแต่รวมไปถึงพฤติกรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันด้วย



ภาพประกอบ 1 ระบบการทำงานวงจรเดมิง

ที่มา (สุรศักดิ์ นานานุกูล, และคณะ. อ้างถึงใน สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2541, 222)

สรุปหลักการบริหารงานคุณภาพ ตามแนวคิดวงจรเดมมิง ตามวงล้อ P, D, C, A ก็คือ วิธีการที่เป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจนในการทำงานให้สำเร็จ มีประสิทธิภาพ และเชื่อถือได้ สามารถใช้เป็นเทคนิคในการบริหารงานและกระบวนการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายในอนาคตได้

### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำเสนอครั้งนี้ เนื่องจากการวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง จึงนำเสนอเฉพาะงานวิจัยที่การดำเนินการทางเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

กิริติวัฒน์ อัครเส. (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านห้วยชัน และผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนบ้านห้วยชันประกอบด้วย ปัจจัยต่าง ๆ คือ สภาพทางภูมิศาสตร์ของโรงเรียนอยู่ในสภาพที่เหมาะสมกับการทำการเกษตรและมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรได้ตลอดปี ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน ขยันเอาใจใส่งานในหน้าที่ และเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ครูทุกคนเอาใจใส่งานในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมาย และสำเร็จตามวัตถุประสงค์ทุกประการ นักเรียนมีความรับผิดชอบงานในหน้าที่ของตน กรรมการโรงเรียนให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการพัฒนาโรงเรียนและในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน และประการสำคัญโรงเรียนบ้านห้วยชันได้รับความร่วมมือ และช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานทางราชการและหน่วยงานภาคเอกชน ทั้งทางด้านวิชาการและเงินทุน

ประจักษ์ นาหนองคูม (2543 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ของ โรงเรียนแก่นนำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ของโรงเรียนแก่นนำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ใน 3 ด้าน คือ ด้านความพร้อม ด้านสภาพปัญหา และด้านผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ ใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 423 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 12 คน ครูผู้สอน จำนวน 190 คน นักการภารโรง จำนวน 12 คน กรรมการ โรงเรียน จำนวน 120 คน และนักเรียน จำนวน 89 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านความพร้อมและสภาพปัญหา โรงเรียนมีความพร้อมด้านบุคลากร แต่มีปัญหา ด้านชุมชนผู้ปกครองนักเรียนยังไม่ให้การยอมรับและไม่สนับสนุน ด้านงบประมาณได้รับจัดสรรจากทางราชการน้อย ค่าเช่า มีปัญหาด้านการปฏิบัติ ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนน้อย ด้านการบริหารจัดการมีความพร้อมน้อยและปัญหามากด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์โครงการ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านสถานที่ศึกษาดูงาน สถานที่เรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) ผลจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีผลระดับ “มาก” นักเรียนรู้จักพึ่งตนเอง ชยัน อดทน สามัคคี มีการทำงานเป็นหมู่คณะ และดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้

ณรงค์ฤทธิ์ คอนศรี (2543: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ในการบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตาม โครงการเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และ ความต้องการในการบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตาม โครงการเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 49 คน ผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 46 คน และครูผู้สอน จำนวน 99 คน ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตาม โครงการเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติและปัญหาในการปฏิบัติ อยู่ในระดับ “ปานกลาง” ทั้งด้านการเตรียมการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการกำกับ ติดตาม และ ประเมินผล ความต้องการที่สำคัญในการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ตาม โครงการนี้ ได้แก่ การเตรียม ความพร้อมด้านบุคลากร สถานที่ และงบประมาณ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การบูรณาการ โครงการ เศรษฐกิจพอเพียงกับรายวิชาต่าง ๆ และการกำกับติดตาม ประเมินผล อย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ

สำรวช อุ๋นใจ (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชากลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ ตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดสระแก้ว พบว่า 1) แนวทางการเรียนการสอน เป็นการศึกษาที่จัดให้ ผู้เรียนมีประสบการณ์การทำงานอย่างง่าย ๆ ในชีวิตประจำวันที่ไม่เกินกำลังความสามารถ เป็นพื้นฐาน อาชีพตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางองค์ความรู้และประสบการณ์ 2) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวการจัดเศรษฐกิจเพื่อความเป็นอยู่แบบพอกินในลักษณะผลิตอาหารหรือ สินค้าได้เพียงพอกับการบริโภคของตนเองบนพื้นฐานของความประหยัด 3) เศรษฐกิจชุมชน เป็นการ ร่วมมือจัดสรร ผลิต แปรรูป การตลาด การบริโภคของกลุ่มบุคคลหรือองค์กรของชุมชน ช่วยกัน ดำเนินงานเพื่อส่งผลให้ครอบครัว องค์กรและชุมชนได้รับผลประโยชน์ 4) หลักสูตรท้องถิ่น เป็นการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาและรักษาวัฒนธรรมของท้องถิ่น นำมา ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนรักและผูกพันกับท้องถิ่น 5) กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้และทักษะการประกอบ อาชีพในการดำรงชีวิตพื้นฐาน โดยการนำเอาวัสดุและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาผลิตเพื่อนำไปสู่การ ประกอบอาชีพ

สมศักดิ์ สาศี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลางที่จัดการศึกษามีพื้นที่ระหว่าง 21 – 30 ไร่ มีพื้นที่และแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร จากผลการดำเนินงานพบว่า มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ “ปานกลาง” ได้แก่ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการวางแผน

ด้านงานวิชาการและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” ปัญหาการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” คือด้านการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุน โครงการและด้านการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ยกเว้นด้านการวางแผนงานวิชาการและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีปัญหาในระดับ “น้อย” โรงเรียนต้องการให้มีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและผู้ปกครองเห็นความสำคัญ และสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545 :บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษา 1) คุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านแนวคิด ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม และบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้ด้านการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการให้คำปรึกษาเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง 3) ปัญหาอุปสรรคของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ครูมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับต่ำคิดเป็นร้อยละ 44.3 อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 34.5 และอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 21.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติบทบาทของครู ได้แก่ 1) เจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง 2) การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน 3) การสนับสนุนจากโรงเรียน 4) รายวิชาที่สอน ในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีปัญหาในด้านผู้เรียนมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านผู้บริหาร และด้านเพื่อนร่วมงาน

สนั่น สุขเหลือ (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานต่อการส่งเสริมโครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามระดับช่วงชั้นและประสบการณ์การบริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ อยู่ในระดับมาก ด้านการประเมินผลตรวจสอบและด้านการแก้ไขปรับปรุง อยู่ในระดับปานกลาง บทบาทเกี่ยวกับการนำโครงการมาปฏิบัติ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ ด้านการประเมินผลตรวจสอบและด้านการแก้ไขปรับปรุง อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน บทบาทเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ ด้านการประเมินผลตรวจสอบและด้านการแก้ไขปรับปรุง อยู่ในระดับปานกลางทุกด้านเช่นกัน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามระดับช่วงชั้น และประสบการณ์ทั้งรายด้าน และรวมทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

ชาวลิต จันทรศรี (2550 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง สาระการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สาระการเรียนรู้ทั่วไปที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 4 สาระ คือ เงื่อนไขคุณธรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความขยัน ด้านความแบ่งปัน และด้านความอดทน สาระการเรียนรู้เฉพาะช่วงชั้นที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับช่วงชั้นที่ 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2 สาระการเรียนรู้ คือ การทำความสะอาดร่างกาย และการใช้สิ่งของที่มืออย่างประหยัดและคุ้มค่า ช่วงชั้นที่ 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระการเรียนรู้พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 สาระการเรียนรู้ คือ ชีวิตมีคุณค่า ภูมิปัญญาของชุมชน ช่วงชั้นที่ 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระการเรียนรู้พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 สาระการเรียนรู้ คือ บ้านคือวิมานของเรา ชีวิตสดใส ในชุมชนน่าอยู่และการปลูกพืชผักสวนครัวในกระถาง ช่วงชั้นที่ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายสาระการเรียนรู้พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 สาระการเรียนรู้ คือ คำประพันธ์เพื่อชีวิต และการจัดการทรัพยากรด้วยเศรษฐกิจพอเพียง ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 1 คือ วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีสารสนเทศ ช่วงชั้นที่ 2 คือ ภาษาอังกฤษกับเศรษฐกิจพอเพียง และการปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ ช่วงชั้นที่ 3 คือ การรู้จักสามัคคี และการอยู่ดีกินดี และช่วงชั้นที่ 4 คือ จิตสำนึกสาธารณะ

สำนักตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 8 (2551. ก-ค) วิจัยเรื่อง การนำพระราชดำรัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 1 – 12 และกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นแบบอย่างที่ดี (Best Practices) ในการนำแนวพระราชดำรัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนานุเคราะห์ จำนวน 25 โรงเรียน วิธีการเก็บข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ศึกษาเอกสาร นำมาวิเคราะห์เขียนรายงานแบบพรรณนาความ (Descriptive Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1 (ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จคือผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ เป็นผู้มีความวิสัยทัศน์ มีความรู้ความเข้าใจในหลักการ หลักคิด หลักปฏิบัติเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความตั้งใจจริง มีการประสานงานเพื่อการปฏิบัติงานเป็นทีม ใช้หลักการบริหาร แบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เน้นกระบวนการบริหารตามหลักวงจรเดมมิง (P D C A) บนพื้นฐานการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาครูเพื่อให้มีความเข้าใจในหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ ครูจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มีการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้าน มุ่งเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและธรรมชาติ

3) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า มีการจัดกิจกรรมหลัก (ลูกเสือ เนตรนารีและยุวภาษา) และกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่หลากหลาย จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมมิติทางคุณธรรมจริยธรรม 4) ด้านการพัฒนาบุคลากร พบว่า มีการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับบุคลากร เพื่อให้เกิดความตระหนัก โดยการอบรม จัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมการศึกษาคูงาน และมีการเผยแพร่ให้หน่วยงานใกล้เคียงและชุมชนรับทราบ

สำนักตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 7 (2551, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เป็นไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในเขตตรวจราชการที่ 10 และ 12 สำนักตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 7 พบว่า 1) การติดตามผลการประเมินผลการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เป็นไปตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านผ่านเกณฑ์การประเมิน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารจัดการศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน 2) หน่วยการจัดการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี พบว่า มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดและความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ปัญหาที่พบ คือ ครูไม่เข้าใจการจัดการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ แนวทางแก้ไข โดยการจัดอบรมปฏิบัติการให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน ปัญหาด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูขาดความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนขาดความตระหนักในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง แนวทางแก้ไข จัดอบรมให้ความรู้และเทศครู ปัญหาด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า ครูขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ โครงงาน ขาดงบประมาณสนับสนุนแนวทางแก้ไข พัฒนาครูเพื่อนำความรู้ไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ โครงงาน ปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา พบว่า บุคลากรขาดความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางแก้ไข จัดอบรมให้เห็นคุณค่าเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการนำไปประยุกต์ใช้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการดำเนินการเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นการอยู่อย่างมีความสุขภายใต้ขีดความสามารถของบุคคลที่มีความเข้มแข็ง สมานฉันท์ มีพลังความสามัคคี มีพลังโลกาภิวัตน์ การพัฒนาจุดเน้นสำคัญ คือ พัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ ความรอบคอบ และความรู้เท่าทัน ซึ่งการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินงานต่าง ๆ นั้น ผู้นำไปประยุกต์ใช้ต้องมีความรู้ มีความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย มีความโปร่งใสในการบริหารจัดการ มีความรับผิดชอบ มีความประหยัด ซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีความโลภ เพื่อให้สามารถยืนด้วยขาตนเองได้ และเป็นเครือข่ายของกันและกัน